

**Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет Донецький
національний медичний університет ім. М. Горького Глухівський
національний педагогічний університет ім. О. Довженка Донбаський
міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів Вірменський
державний педагогічний університет ім. Хачатура Абовяна Державний
університет фізичного виховання і спорту Республіки Молдова
Кишинівський державний педагогічний університет ім. В.
Крянге Казахський національний педагогічний університет ім.
Абая Вірменський державний інститут фізичної культури
Вища школа управління та адміністрації в м. Ополє
Череповецький державний університет
Національний інститут освіти
Міністерства освіти Республіки Білорусь**

ПЕДАГОГІКА І СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Збірник наукових праць

**III Міжнародної
науково-практичної конференції
18–19 квітня 2017 року**

**Краматорськ
ДДМА
2017**

**Міністерство освіти і науки України Донбаська державна
машинобудівна академія
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет Донецький
національний медичний університет ім. М. Горького Глухівський
національний педагогічний університет ім. О. Довженка Донбаський
міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів Вірменський
державний педагогічний університет ім. Хачатура Абовяна Державний
університет фізичного виховання і спорту Республіки Молдова
Кишинівський державний педагогічний університет ім. В. Крянге
Казахський національний педагогічний університет ім. Абая
Вірменський державний інститут фізичної культури
Вища школа управління та адміністрації в м. Ополє
Череповецький державний університет
Національний інститут освіти
Міністерства освіти Республіки Білорусь**

**ПЕДАГОГІКА І СУЧАСНІ АСПЕКТИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Збірник наукових праць

**III Міжнародної
науково-практичної конференції**

18–19 квітня 2017 року

За заг. ред. канд. пед. наук Ю. О. Долинного

Рекомендовано до друку вченою радою
Донбаської державної машинобудівної академії
(протокол № 6 від 23.02.2017)

Краматорськ
ДДМА
2017

УДК 378.1:796.

01 ББК 74.58

П 24

Редакційна колегія: Ковальов В. Д., д-р техн. наук, проф., ректор ДДМА; Грибан Г. П., д-р пед. наук, проф., акад. АН ВО України, зав. каф. фіз. виховання та рекреації ЖДУ ім. І. Франка; Курок О. І., д-р іст. наук, проф., ректор ГНПУ ім. О. Довженка; Омельченко С. О., д-р пед. наук, проф., ректор ДДПУ; Беленький П. П., канд. пед. наук, дир. ПКФ МТУЗІ; Покуса Тадеуш, д-р, проректор Вищої школи управління та адміністрації в Ополі; Фомі-на С. О., дир. ДМЦПРІ; Борисов В. В., д-р пед. наук, проф. каф. менедж. осві-ти і психол. ДОППО; Фесенко А. М., канд. техн. наук, проф., перший проректор ДДМА; Турчанін М. А., д-р техн. наук, професор, проректор з наукової робо-ти, управління розвитком та міжнародних зв'язків ДДМА; Мироненко Є. В., д-р техн. наук, проф., декан ф-ту екон. і менедж. ДДМА; Олійник О. М., зав. каф. ФВіС ДДМА; Філінков В. І., канд. наук з фіз. виховання та спорту, проф. каф. ФВіС ДДМА; Мовкебаєва З. А., д-р пед. наук, проф., зав. каф. психол. і спец. освіти ІМіД КазНПУ ім. Абая; Григорян С. В., д-р мед. наук, проф. каф. кінезіології ВДІФК; Коледа В. А., д-р пед. наук, проф., зав. каф. ФВіС БДУ, засл. тренер Республіки Білорусь; Агапій Є. Є., д-р пед. наук, доц. , зав. каф. кінето-терапії ДУФВіС; Сокрут В. М., д-р мед. наук, проф., зав. каф. фіз. реабілітації, фізіотерапії, спорт. медицини ДонНМУ; Остенда А., д-р філософії, декан ф-ту архітектури, Вища технічна школа в Катовіці; Бодоріна К. А., канд. пед. на-ук, доц. КДПУ; Ярмолинський В. І., канд. пед. наук, доц., заст. зав. каф. з наук. і інновац. діяльн. каф. ФВіС БДУ, засл. працівник БДУ; Авакян А. В., канд. пед. наук, доц., декан ф-ту спец. освіти ВДПУ; Малахова Ж.В., канд. наук з фіз. ви-ховання та спорту, доц., ДонНМУ; Азатян Т. Ю., канд. пед. наук, доц. каф. спец. педаг. і психол., заст. декана ф-ту спец. освіти з науки та післявуз. освіти ВДПУ ім. Х. Абовяна; Долинний Ю. О., канд. пед. наук, доц. каф. ФВіС ДДМА.

Відповідальними за достовірність інформації, поданої у статтях, є автори. Матеріали публікуються за авторським редагуванням.

Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання : зб. наук. праць
24 III Міжнар. наук.-практ. конф., (18–19 квітня 2017 року) / за заг. ред. Ю.
О. Долинного. – Краматорськ : ДДМА, 2017. – 479 с.
ISBN 978-966-379-791-5.

Висвітлено актуальні питання методології, теорії та практики фізичної культури і спорту, оздоровчої культури, фізичної реабілітації; теоретико-методологічні особливості корекційної педагогіки, ортопедагогіки, реабілітації та соціальної адаптації осіб з обмеженими можливостями.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, аспірантами, педагогами-практиками в галузі педагогіки, фізичної культури і спорту, реабілітології.

УДК 378.1:796.

01 ББК 74.58

ISBN 978-966-379-791-5

© ДДМА, 2017

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	8
<i>В. Н. Пристинский, Т. Н. Пристинская, В. В. Панченко.</i> Ответственность за здоровье как духовная и культурная ценность в гармонизации практической деятельности педагога.....	8
<i>М. Р. Арпентьева.</i> Основные направления работы спортивного психолога.....	14
<i>Т. П. Сергеева, С. В. Халайджі.</i> Суб'єктивні показники стану здоров'я як мотивація студентів до здоров'язбереження	28
<i>Ж. В. Малахова, О. Н. Олейник.</i> Основы концепции саморазвития в системе физического воспитания студентов	37
<i>Ж. В. Малахова, В. Н. Сокрут.</i> Формирование процесса физического воспитания в самостоятельном режиме занятий	44
<i>Т. В. Шепеленко.</i> Комплексна підготовка спортсменів 17–22 років, що спеціалізуються у спортивній аеробіці.....	52
<i>І. Ю. Самохвалова, В. В. Мелюшкина.</i> Фізичне виховання в спеціальних медичних групах аграрного університету	60
<i>А. О. Качан, В. М. Пристинський, В. І. Філінков.</i> Інформаційно-комунікаційні технології на заняттях фізичною культурою як чинник інноваційного освітнього простору навчального закладу	66
<i>В. А. Гонцов, О. М. Олійник.</i> Оптимізація процесу фізичного виховання на основі спортивно орієнтованих технологій	71
<i>Е. В. Селиванов.</i> Физическое воспитание студентов высших учебных заведений и формирование мотивации к занятиям.....	77
<i>Ю. С. Сорокін, Д. О. Чернишов.</i> Вирішення сучасних проблем функціонування системи фізичної культури і спорту у ВНЗ України шляхом її аналізу в країнах зарубіжжя	84
<i>В. В. Тимошенко, В. С. Булига.</i> Вплив фізичних навантажень на психоемоційний і фізичний стан студентів вищих навчальних закладів.....	92
<i>М. В. Єрмоленко, Ж. В. Малахова.</i> Формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів вищих медичних закладів освіти до систематичних занять фізичним вихованням та спортом	98
<i>М. В. Єрмоленко, О. А. Верищак.</i> Актуальные вопросы моделирования спортивно ориентированной двигательной активности студентов на основе применения в учебно-воспитательном процессе средств гандбола.....	105

О. В. Єрмоленко, С. Ф. Маланчук. Спортивно орієнтована рухова активність як соціально-педагогічна модель інтеграції студентської молоді в соціальну систему	112
О. В. Єрмоленко, Ж. В. Малахова. Актуальні питання нормативно-правового забезпечення процесу фізичного виховання студентської молоді в умовах адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу	119
В. А. Хаджинов, Н. Г. Чекмарьова. Особливості мотивації студентів до занять фізичною культурою	126
Н. Г. Чекмарьова, В. А. Хаджинов. Організація самостійної роботи з фізичного виховання студентів ВНЗ	134
В. П. Родигіна. Формування культури здоров'я студентів у педагогічному процесі вищого навчального технічного закладу	141
Т. С. Брюханова, Д. Н. Седюк. Оптимизация процесса физического воспитания студенческой молодежи на основе применения технологии спортивно ориентированной двигательной активности	147
А. К. Тертишина, С. О. Черненко. Формування у студентів вищих навчальних закладів потреби фізичного вдосконалення в процесі самостійних занять	155
О. І. Холодний, П. Є. Герасименко. Вагомість факторів, що характеризують здоровий спосіб життя	165
В. И. Новицкая, В. А. Коледа. Управление физической подготовкой студентов	170
РОЗДІЛ 2. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ	178
А. В. Федоряка, Н. В. Бачинська. Розвиток координаційних здібностей у дівчаток 8–9 років, що займаються фігурним катанням на ковзанах в оздоровчих групах	178
Н. О. Акімова, С. С. Олифировська. Фізична культура як засіб фізичного розвитку молоді в Україні	185
Т. П. Козій. Адаптація серцево-судинної системи спортсменів-орієнтувальників до фізичного навантаження в залежності від типу їх тілобудови	192
І. К. Ширін, Ю. О. Долинний. Впровадження спортивно орієнтованого фізичного виховання в навчальний процес вищих навчальних закладів	200
Ю. К. Хмельницкая, В. В. Ефанова. Функциональное обеспечение организма лыжников-гонщиков при преодолении подъёмов различной сложности	207
Н. О. Акімова, А. А. Приємська. Фізичне виховання студентів із різним рівнем фізичного стану з використанням сучасних тенденцій	217

В. О. Дронь, С. О. Черненко. Основи методології науково-дослідної роботи у фізичному вихованні.....	225
С. А. Глухов, В. Ф. Воробьєв. Дифференцированный подход к тренировочному процессу бодибилдеров в зависимости от конституционного самотипа.....	233
Г. П. Грибан. Діяльність гімнастичного товариства «Сокіл» у Волинській губернії після жовтневого перевороту.....	239
В. И. Филингов, Д. П. Диденко. Оптимизация модели физического воспитания студентов.....	248

РОЗДІЛ 3. ОЗДОРОВЧА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА.....256

О. А. Телих, С. В. Переверзева. Формування соціальних компетентностей учнів на уроках фізичної культури як умова успішної самореалізації особистості в соціумі через проект «Fair Play – Чесна Гра».....	256
С. В. Григорян, А. С. Оганджян. Влияние армянских национальных танцев на функциональное состояние сосудов нижних конечностей.....	263
Ю. Ю. Мусхаріна, Е. В. Виноградов. Основні напрямки оздоровчої фізичної культури в загальноосвітньому закладі.....	267
Ю. А. Лутовинов, В. М. Лисенко, В. Г. Олешко. Соотношение средств общей и специальной направленности в подготовительном периоде годичного макроцикла юных тяжелоатлетов различных групп весовых категорий.....	274

РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....283

Ю. М. Ящишина, І. С. Алексейчук. Особливості розвитку психічного здоров'я в студентському віці.....	283
А. Н. Погорлецки, Р. Д. Узун. Результаты применения БОС-терапии в реабилитации детей со сколиозом.....	290
M. V. Corman, A. A. Zavalişca. Obezitatea ca factor negativ în dezvoltarea fizică a elevilor claselor gimnaziale i – viii – a din rep ublica moldova.....	298
Sarev I. I., Agapii E. E. Studiul manifestării calităților psihofizice la persoanele cu afectiuni degenerative ale coloanei vertebrale.....	305

РОЗДІЛ 5. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....312

М. П. Оспанбаева. Болашақ мамандарға заманауи білім берудің психологиялық аспектілері.....	312
---	-----

<i>А. К. Джумабаева, А. А. Мусилманкулова.</i> Адамгершілік-рухани тәрбиенің маңыздылығы.....	319
<i>Ю. Ю. Мосейчук.</i> Використання інноваційних педагогічних технологій під час формування культури здоров'я в майбутніх учителів фізичної культури.....	329
<i>Н. Ю. Бореiko, Л. Л. Азаренкова.</i> Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців спеціальності «Фізична культура і спорт»	336
<i>І. Ю. Остополець.</i> Психологічний супровід й екофасилітація в процесі підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту	344
РОЗДІЛ 6. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРТОПЕДАГОГІКИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ	349
<i>С. В. Коношенко.</i> Специфіка організації волонтерської діяльності майбутніх соціальних педагогів у реабілітаційних центрах	349
<i>М. С. Сікало.</i> Особливості виховної роботи з дітьми девіантної поведінки в умовах реабілітаційного центру.....	355
<i>П. А. Віндюк, К. А. Кулик.</i> Ефективність використання елементів фехтування у фізичній реабілітації осіб із набутим ураженням опорно-рухового апарату	361
<i>А. А. Артеменков, И. С. Овчинников.</i> Теоретическое обоснование программы реабилитации больных, перенесших инсульт головного мозга.....	369
<i>А. А. Алёшичева, А. А. Артеменков.</i> Теоретические подходы к физической реабилитации больных при дорсопатиях шейного отдела позвоночника.....	377
<i>А. В. Иванов.</i> Особенности проявлений вторичных нарушений у детей старшего дошкольного возраста с дефектами стопы.....	385
<i>А. Ф. Абуков.</i> Игровые подходы в процессе физического воспитания детей дошкольного возраста	390
РОЗДІЛ 7. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕННЯМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	398
<i>О. А. Балим, В. І. Марчик.</i> Фізичне виховання з професійно-прикладною спрямованістю учнів із вадами розумового розвитку в навчально-реабілітаційному центрі.....	398
<i>В. Л. Мудрян, В. В. Исai.</i> Некоторые аспекты социальной адаптации лиц с ограничениями жизнедеятельности.....	405
<i>З. А. Мовкебаева.</i> Взаимоотношения будущих педагогов с ровесниками, имеющими ограниченные физические возможности.....	415
<i>А. А. Кабдырова.</i> Принципы и проблемы инклюзивного образования.....	421

РОЗДІЛ 8. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ	427
<i>Н. Н. Ефименко. Роль кисти и кистевых функций в психофизическом развитии дошкольников.....</i>	<i>427</i>
<i>В. В. Беседа. Проблема дифференцированного подхода к коррекции двигательных нарушений у детей дошкольного возраста</i>	<i>434</i>
<i>А. М. Ильченко. Особливості корекційно-педагогічної роботи в умовах інклюзивної школи</i>	<i>442</i>
<i>М. С. Омельченко. Організація корекційної допомоги дітям із глибокими порушеннями інтелекту</i>	<i>448</i>
<i>Ю. В. Єфименко. Корекція рухових порушень засобами пластик-шоу у дошкільнят з люмбальними моторними проблемами.....</i>	<i>454</i>
<i>Т. Г. Кузнецова, О. І. Скора. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у спеціальних дошкільних закладах</i>	<i>462</i>
<i>T. Yu. Azatyan, L. E. Asoyan, M. K. Marutyan. Helping parents manage early childhood behavior problems</i>	<i>469</i>
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	474

Kochetkov, M. A. Bodibilding kak sport i obraz zhizni. – Rostov-na-Donu: Feniks, 2012.

Kressi, E. H. Maksimal'naya sila: obretite sil'nejshee telo za 16 nedel' s prevoskhodnoj programmoj trenirovok / Erik Kressi, Meht Fitzheral'd. – Moskva : Eksmo, 2011.

Nagaev, V. Neizvestnye aspekty bodibilinga – M. : Grifon, 2015.

9. Samsonova, A. V. Biomekhanika myshc. / A. V. Samsonova, N. Komissarova ; pod red. A. V. Samsonovoj. – SPb., 2008.

Sitnikov, A. A. Osobennosti social'nyh praktik bodibilinga v sovremennoj Rossii: avtoref. dis.... kand. sociol. nauk. – M., 2004.

Usychenko, V. V. Sovremennye podhody k razrabotke trenirovochnykh programm korrekcii geometrii mass tel dlya sportsmenov-bodibilderov vysokoj kvalifikacii / V. V. Usychenko // Visnik CHernigivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu. – CHernigiv – 2008. – 55 (1). – S. 344–348.

Hasin, L. A. Planirovanie atleticheskoy trenirovki dlya nachinayushchih sportsmenov / L. A. Hasin, D. YU. Tarahovskij // Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury. – 2009. – № 5. – S. 69–71.

УДК 796.8:371.71+355.33

Г. П. Грибан

Житомирський державний університет імені Івана Франка

(м. Житомир, Україна)

**ДІЯЛЬНІСТЬ ГІМНАСТИЧНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ»
У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ ПІСЛЯ ЖОВТНЕВОГО ПЕРЕВОРОТУ**

Г. П. Грибан

Житомирский государственный университет имени Ивана Франка

(г. Житомир, Украина)

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГИМНАСТИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА «СОКОЛ»
ВОЛЫНСКОЙ ГУБЕРНИИ ПОСЛЕ ОКТЯБРЬСКОГО ПЕРЕВОРОТА**

P. Gryban

Zhytomyr Ivan Franko State University

(Zhytomyr, Ukraine)

**ACTIVITY OF THE GYMNASTIC SOCIETY «SOKIL» IN VOLYN
PROVINCE AFTER THE OCTOBER REVOLUTION**

Анотація. В статті розглянуто історію функціонування та розвитку гімнастичного товариства «Сокіл» на Житомирщині в 1920 роках. Для проведення практичних занять не вистачало спортивного інвентарю і приладдя. Фінансові можливості губерньського всеобучу на той час не дозволяли повною мірою забезпечити потреби товариства. Ця обставина стала причиною зменшен-

ня кількості членів товариства. Члени товариства «Сокіл» організовували платні виступи для перерахування грошей до фонду допомоги голодуючим у Росії. На початку 1922 року спостерігалось зростання майстерності сокільських спортсменів не тільки на Волині та Україні, а й по всій Росії. Такі обставини не сподобалися вождям революції. В діяльності спортивного товариства «Сокіл» та інших вони почали вбачати буржуазно-націоналістичні і шовіністські ознаки і 31 травня 1922 року виходить наказ начальника Центрального управління всеобучу УкрКриму про заборону діяльності товариства. В статті представлено також нових організаторів та членів правління товариства на теренах Житомирщини в період діяльності радянської влади.

Ключові слова: гімнастичне товариство «Сокіл», фізична культура, спорт, Житомирщина, Волинь.

Аннотация. В статье рассмотрено историю функционирования и развития гимнастического общества «Сокол» на Житомирщине в 1920 годах. Для проведения практичных занятий не хватало спортивного оборудования и снарядов. Финансовые возможности губернского всеобуча на то время не решали в полной мере обеспечение потребностей общества. Эти обстоятельства явились причиной уменьшения количества членов общества. Члены общества «Сокол» организовывали платные выступления для перечисления денег в фонд помощи голодающим в России. В начале 1922 года наблюдалось повышение мастерства сокольских спортсменов не только на Волине и в Украине, а и во всей России. Такое положение не понравилось вождям революции. В деятельности спортивного общества «Сокол» и других они начали видеть буржуазно-националистические и шовинистские признаки и 31 мая 1922 года вышел указ начальника Центрального управления всеобуча УкрКриму о запрещении деятельности общества. В статье представлено также новых организаторов и членов правления общества на территории Житомирщины во время деятельности советской власти.

Ключевые слова: гимнастическое общество «Сокол», физическая культура, спорт, Житомирщина, Волинь.

Summary. The paper deals with the development of gymnastic society «Sokil» in the Zhytomyr region in 1920. For the practical trainings sports equipment and accessories lacked. Financial opportunities of provincial general education at that time were not sufficient to fully meet the needs of the society. This fact caused the decrease in the number of members of the society. Members of the «Sokil» organized performances for transferring money to fund famine relief in Russia. At the beginning of 1922 an increase in skill of the athletes of «Sokil» was visible not only in Volyn and Ukraine, but throughout Russia. The leaders of the revolution did not like these circumstances. They began to see other bourgeois nationalist and chauvinist signs in the activity of the society «Sokil» and on 31 May 1922 the order on the prohibition of the society was issued by the Central Office UkrKrym for universal education. The article also presents new organizers and

members of the board of directors of the society of the Zhytomyr region in the period of Soviet time.

Keywords: gymnastic society «Sokil», physical culture, sports, Zhytomyr region, Volyn.

Постановка проблеми та її актуальність. Діяльність гімнастичного товариства «Сокіл» на території Житомирської області (Волинська губернія) на початку XX століття (до жовтневого перевороту в Росії) сприяла економічному і соціальному зростанню регіону, ознайомленню місцевого населення з сокільською гімнастикою, створенню оркестрів, пожарних команд, розбудила прагнення української нації до об'єднання, породила безпосередні контакти української і чеської молоді. Історія заснування та діяльності гімнастичного товариства «Сокіл» до жовтневого перевороту, яке було створене чеськими переселенцями на Волині, зокрема на сучасній Житомирщині, розкрито нами у роботах [1–4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 1920 році в гімнастичному товаристві «Сокіл», яке діяло на теренах сучасної Житомирщини не вистачало спортивного інвентарю і приладдя для проведення практичних занять. Паралельні бруси, кінь, турник, драбина з двома підставками, брус, один матрац, 20 пар булав, 50 залізних палок, 15 пар гантелей – весь перелік інвентарю. «Все приборы в плохом состоянии и требуют ремонта. Общество нуждается в починке приборов и приобретении новых, нужно помещение, нет площадки для занятий легкой атлетикой и играми на воздухе» [9, с. 49–50], – із відповідної записки Я. І. Гоушки до Губвсеобучу.

27 серпня 1920 року Я.І. Гоушка знову звертається за підтримкою і допомогою: «Ввиду предстоящего устройства публичного выступления в целях агитации и пропаганды целей спорта и допризывной подготовки гимнастическое общество «Сокол» просит ассигновать ему 124 000 рублей и принадлежностей, т. к. без таковых работа и занятия абсолютно невозможны» [5, с. 26]. Але допомоги майже не було. Фінансові можливості губернського всеобучу на той час не дозволяли повною мірою забезпечити потреби товариства. Ма-буть, ця обставина стала причиною зменшення кількості членів товариства до 84 осіб, а на кінець 1920 року – до 53 [9, с. 49–50].

У лютому 1921 року товариство переїздить у приміщення двокласного училища по вул. Іларіонівській, 6 (тепер СШ № 3), але 7 травня товариство знову було змушене переїхати в приміщення І чоловічої гімназії, вул. Велика Бердичівська. Для своїх членів товариство отримало дозвіл на виготовлення 75 значків («Птица сокол держит в когтях гирию») [9, арк. 24].

Досить плідно працював гурток при II профтехшколі (була розташована по Бердичівському шосе, 3) у кількості 50 чоловік, де заняття проводили інструктори товариства «Сокіл» Микола Іустинович Левицький (один із кращих гімнастів і борців Волині), Лев Іванович Крижановський, члени товариства «Сокіл» Євген Олександрович Пацевич, Борис Гергійович Тарасевич, Тимофій Опанасович Герасимчук.

Спортивна секція при клубі І професійно-технічної школи, що знаходилась по вул. Московській, 45 (нині Технологічний коледж) нараховувала 54 члени. Завідував клубом Йосип Олександрович Полів'яненко, а спортсекцією Костянтин Іванович Олейничук. Викладалася сокольська гімнастика в спортивному гуртку при 27 Єдиній Трудовій Школі (вул. Вільська, 19). Інструктором працював Данило Якович Пресман, допомагали йому Хана Ізраїлівна Цинман і Є.С. Кігель. Окрім гімнастики в гуртку викладалися легка атлетика, стрільба, спортивні ігри [9, с. 83–84]. Аналіз архівних джерел показав, що стан діяльності гімнастичного товариства «Сокіл» за правління радянської влади суттєво погіршився.

Метою статті є вивчення історії діяльності гімнастичного товариства «Сокіл» та його керівників у 20-ті роки ХХ століття у Волинській губернії.

Завдання дослідження. Узагальнення даних літературних та архівних джерел, що стосується питання історії розвитку і діяльності чеської громади на території Волинської губернії, зокрема сучасної Житомирщини.

Викладення основного матеріалу. З метою агітації і популяризації ідей всеобучу та спорту гімнастичні товариства «Сокіл», які функціонували на території сучасної Житомирщини в ті роки регулярно організовували виступи та змагання. Один із таких виступів відбувся 26 березня 1921 року в Державному театрі ім. Т.Г. Шевченка (нині обласна філармонія). На жаль, у місцевій кінохроніці не збереглися яскраві моменти того виступу. Гімнасти, одягнені «... в белые рубахи, покрой апаш, длинные брюки и белые туфли» [9, с. 184], під супроводом оркестру віртуозно виконували вправи на брусах, перекладинах, будували складні акробатичні піраміди. Глядачі неодноразово нагороджували гімнастів бурхливими оплесками.

Такі ж виступи товариство провело в клубі електростанції (збереглася частина будинку, який розташований неподалік обласної бібліотеки ім. О. Ольжича та кінотеатру «Жовтень»), разом із соколами Крошні чеської на майданчику місцевої школи. 22 квітня 1921 року соколи брали участь у святі з нагоди 3-річчя всеобучу, за що отримали подяку від керівництва губернського відділу спорту [13, арк. 64]. 3 вересня того ж року відбувся масовий виступ на спортмайданчику державного учительського інституту (нині університет ім. Івана Франка).

Поліпшення матеріально-спортивної бази вплинуло на підвищення рівня навчально-тренувального процесу, залучення нових членів товариства, особливо дітей. Якщо станом на 1 квітня 1921 року у спортивних секціях товариства займалося 124 спортсмени, то в травні їх вже налічувалося 141 (в т. ч. 41 жінка та 20 дітей), а на початку серпня – 223 спортсмени (в т. ч. 100 дітей). Працювало 14 інструкторів-тренерів з гімнастики, 1 – з фехтування, 1 – зі стрільби і 1 – із футболу [6, 9]. Найчисельнішою була секція гімнастики, яка охоплювала всіх спортсменів, 10 чоловік займалися легкою атлетикою, 42 – футболом, 2 – водним спортом (мабуть плаванням). У той же час на Крошні Чеській товариство налічувало всього 35 членів (із них 10 жінок та 10 дітей), в колонії Виногради – 33 (із них 6 жінок, 4 дівчинки та 6 хлопчиків) [6].

У серпні 1921 року мала відбутися I Всеукраїнська олімпіада, а напередодні планувалося проведення I Волинської губернської Олімпіади. Житомирські соколи інтенсивно готувалися до змагань. Отримали запрошення для участі в олімпіаді спортсмени колонії Виногради. Але начальник місцевого товариства «Сокол» А.В. Граховець у листі від 23 серпня 1921 року тактично і чесно повідомив організаторам: «Довожу до Вашего сведения, что общество «Сокол» при колонии Винограды Бежевской волости Житомирского уезда не может принять участие в I Волынской Олимпиаде ввиду того, что наше общество недостаточно подготовлено, так как Олимпиада и время, необходимое для приготовления к Олимпиаде, совпадает с полевыми работами» [10]. Цей невеличкий штрих ще раз показав, що для працелюбних чехів, як і для всіх людей, першочергове місце повинно бути відведено праці.

Велику увагу в Житомирському товаристві «Сокол» приділяли розвитку футболу. На місцевих змаганнях та на першість міст виступали дві команди «Сокол – 1» і «Сокол – 2». Кістяк збірної команди Житомира і Волині складали саме футболісти «Сокола». Перший відомий матч відбувся у квітні 1921 року у Бердичеві між збірними командами міст Бердичева і Житомира, який закінчився з рахунком 3:3 [12, с. 6].

1 травня 1921 року на майданчику державного учительського інституту (Житомирський державний університет ім. І. Франка) тисячі житомирян стали свідками захоплюючої гри, в якій зустрілися команди «Сокол – 1» та «Уніон – 1» (перша любительська команда). Поединок завершився з рахунком 3:1 на користь «Сокола». Однак, відомості про склади команд та авторів забитих голів, на жаль, відсутні [12, с. 6].

На початку двадцятих років минулого століття внаслідок тривалої засухи в районах Центральної Росії та Поволжжя розпочався небачуваний голод. У телеграмі начальника всеобучу Київського військового округу Тамашевича від 20 серпня 1921 року зазначалося: «Грозный призрак голода настал во многих губерниях Советской республики. В то время как всюду теперь лозунгом является «Все, все на помощь голодающему!» [10]. Однак ще раніше (7 серпня 1921 року) товариство «Сокол» організувало платний виступ, де взяло участь 120 спортсменів. Цього ж дня на стадіоні вперше зустрілися футбольні команди Житомира та Києва. Матч закінчився з рахунком 3:0 на користь збірної Києва. За продані квитки було виручено 1,5 мільйона рублів, які відразу перерахували до фонду допомоги голодуючим у Росії [8].

Перші змагання з легкої атлетики та гімнастики соколи провели 1 вересня 1921 року. 9 вересня 1921 року вперше зустрілися збірні команди з футболу міст Житомира і Овруча. Переконливу перемогу з рахунком 12:0 здобули житомиряни. А 16 вересня того ж року спортивно-показова група «Сокола» із 22 спортсменів виїхала до Новограда-Волинського. На наступний день відбувся футбольний матч між командами «Сокол» і збірною міста. Футболісти «Сокола» перемогли з розгромним рахунком 16:0. О 9 вечора на сцені театру ім. А. В. Луначарського виступили гімнасти і гімнастки. Тільки за один день було зібрано 118150 рублів [11].

11 жовтня Я.І. Гоушка доповідав: «В ответ на почтотелеграмму комполка № 2113 от 11 октября 1921 г. сообщаю, что со спортвыступлений в пользу голодающих собрано с выступления спортобщества «Сокол» и сдано в комитет помощи голодающим 827500 рублей по квитанции № 154 на текущий счет № 389» [11].

Початок 1922 року був обнадійливим для спортивного товариства «Сокол». Так, голова товариства «Сокол» на Крошні Чеській Іван Кржижанек у доповідній записці за період 23.12.1921 р. – 23.01.1922 р. зазначав: «... инструкторов из числа членов общества имеется 6 человек.

Число членов общества: до 16 лет – 16 человек, до 17 лет – 1 человек, до 18 лет – 4 человека, мужчины – 20 человек; женского пола: до 16 лет – 18 человек, до 18 лет – 11 человек. Всего: 70 человек. По социальному составу: рабочих – 15 чел., крестьян – 20 чел., интеллигенции – 3 чел. Занятия проводятся 3 раза в неделю. Что касается атлетики, борьбы и бокса, такие упражнения у нас не проводятся, а также спортивные игры... При гимнастическом обществе организована команда лыжников, но за отсутствия лыж бездействует...

...Крошенским гимнастическим обществом «Сокол» было сделано на Крошне Чешской публичное выступление, состоявшееся 22 января 1922 года.

В выступлении участвовало 64 человека, из них 16 мальчиков и 15 девушек, из старших 20 мужчин и 13 женщин... При этом Правление постановило: отсчитать от чистого сбора 25 % в пользу «голодающих» (147 500 рублей).

Главный и больной вопрос является в том, что у нас нет помещения...» [11].

Наскільки в жахливих умовах проводилися заняття, дізнаємося із заяви голови правління Івана Кржижанека, начальника (інструктора) В. Градецького, секретаря товариства Антона Балона від 6 лютого 1922 року. «В центральный спортклуб г. Житомира от Крошенского гимнастического общества «Сокол».

Заявление Вышеозначенное общество

заявляет Вам о том, что если школа гренадеров Сапроты, находящаяся в селе Крошня, не очистит залу, в котором общество «Сокол» проводит свои занятия, продолжать таковы больше невозможно; так как зал превратили в сарай, всюду полно грязи, нанесенной красноармейцами Сапроты, и также при нашем занятии полно дыму.

До прихода начальника «Сокола», когда подростки собираются на занятия, красноармейцы еще около выбирают вши и бросают на детей: что и после таковых поступков, и из-за нечистоты в зале дорос (діти – авт.) в составе 40 человек перестали ходить на занятия и в данное время на занятия являются только $\frac{1}{4}$ часть дорос, и то соберемся мы все дорос и старшие, посмотрим на нечистоту и уходим, не занимавшись.

Собственноручные подписи детей, на которых красноармейцами были брошены вши: Душек, Я. Голан, Пергл, Кноблах, Сафонов, А. Студеная, Куна, Я. Трукса [12, с. 30–31].

На початку 1922 року Житомирське товариство «Сокол» продовжувало організовувати показові виступи, весняні змагання з гімнастики, легкої атлетики, футболу. Спостерігалось зростання майстерності сокільських спортсме-

нів не тільки на Волині та Україні, а й по всій Росії. Мабуть, такі обставини не дуже сподобалися вождям революції. В діяльності спортивних товариств «Сокол», «Маккабі», «Спорт» та інших вони почали вбачати буржуазно-націоналістичні і шовіністські ознаки.

31 травня 1922 року виходить наказ начальника Центрального управління всеобучу УкрКриму за № 55/у, яким було заборонено не тільки діяльність вищеназваних товариств, а й самі назви, про що свідчить надіслана телеграма Губвсєобучу від 19.06.1922 року у всі повіти Волинської губернії: «Название спорткружков «Сокол» – отменить» [12, с. 171].

22 червня 1922 року начальник всеобучу Волині В.О. Валицький видає наказ такого змісту: «Существующее в г. Житомире спортивное общество «Сокол» приказываю расформировать. Запретить членам названного общества пользоваться помещением и спортивными приборами райспортцентра, а также площадкой ИНО (институт народной освіти). Исполнение настоящего приказа обязательно закончить к 23 июня и доложить. В случае сопротивления общества при расформировании донести о таковом в Госполитуправление» [12, с. 182].

Я. І. Гоушка, В. І. Карабанов, які були досвідченими керівниками, намагалися всілякими засобами зберегти існування товариства «Сокол», навіть змінили назву на «Пролетарський Сокол». В той же час голова правління товариства В. Карабанов надсилає листа В. Валицькому:

«В ответ на отношение Ваше, правление общества «Пролетарский Сокол» сообщает, что приказ начвсєобуча УкрКрыма от 31.05.1922 года № 55/у к обществу не относится, так как общество «Пролетарский Сокол» есть не кружок при райцентре, а частное общество, существующее под вышеуказанным наименованием с 1918 года и имеющее право на легальное существование на основании приказа Главначвсєобуча от 10.03.1922 года № 6835» [12, с. 183].

Однак, незважаючи на це, наказом від 29.06.1922 року гімнастичне товариство «Пролетарський Сокол» стає спортивною секцією центрального військово-спортивного стрілецького клубу Волинського комуністичного полку особливого призначення. Хоча пізніше в документі від 14 липня 1922 року зазначалося: «Разъясняю, что самостоятельное существование частных обществ, как культивирующих сокольскую систему, так и всех прочих, допустимо и желательно. Кружкам, культивирующим сокольскую систему, объединяться и присваивать название «Сокол» не разрешается по политическим соображениям.

Начвсєобуча УкрКрыма Крайкин» [12, с. 239]. Події 1922 року, пов'язані з гімнастичними товариствами «Сокол», наочно продемонстрували нездатність діячів всеобучу організовувати і керувати фізкультурно-спортивним рухом, на противагу таким професіоналам, якими були Ярослав Іванович Гоушка, Стефан Франце-Антонович Томан, Віктор Іустинович Карабанов, Микола Іустинович Левицький, Сергій Іванович Іванов та багато інших перших спортивних інструкторів Житомирщини. Наприкінці 1922 року Я. І. Гоушка, як мудра та освічена людина, зрозумівши всю безглу-

здійсть дій радянської влади в галузі спорту (та й не тільки), виїхав на батьківщину в Чехію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Діяльність гімнастичного товариства «Сокіл» у Волинській губернії в 20-ті роки ХХ століття з приходом радянської влади суттєво погіршилася в матеріальному і моральному станах. Виникло багато суперечливих питань, з'явилися приписки щодо кількості членів товариства. В кінцевому рахунку радянська влада заборонила гімнастичне товариство «Сокіл». Подальші дослідження спрямовані на вивчення історичної спадщини діяльності чехів на Волині.

Література

1. **Грибан, Г. П.** Діяльність гімнастичного товариства «Сокіл» в Житомирській області на початку ХХ століття / Г. П. Грибан // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія № 15. – Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / за ред. Г. М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 3К2 (71) 16. – С. 104–108.

2. **Грибан, Г. П.** Історія створення та діяльності гімнастичного товариства «Сокіл» на Волині / Г. П. Грибан // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія № 15. – Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / за ред. Г. М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 3К2 15. – С. 92–95.

Кухарський, О. С. Історія гімнастичного товариства «Сокіл» на Волині : монографія / О. С. Кухарський, Г. П. Грибан. – Житомир : Рута, 2015. – 128 с.

4. **Кухарський, О. С.** Спортивні товариства і організації Житомирщини 1893–1922 рр. : монографія / О. С. Кухарський, Г. П. Грибан. – Житомир : Рута, 2015. – 184 с.

Державний архів Житомирської області

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1018. – С. 26

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1025.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1029.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1030.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1031, арк. 24, 49–50, 83–84, 184.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1032.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1042, арк. 125.

Р 1487, оп. 1 дод., спр. 1063, арк. 6, 30, 31, 152, 171, 182.

Р 1673, оп. 1, спр. 323, арк. 64.

References

1. **Gryban, G. P.** Activity of the gymnastic society «Sokil» in Volyn region in the twenties years of the twentieth century / G. P. Gryban // Scientific journal of M. P. Dragomanov-NPU. – Series No. 15. – Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports: Coll. of scientific papers / edition

of G. M. Arziutov. – K. : M. P. Dragomanov-NPU, 2016. – Vol. 3K2(71) 16. – 104–108.

Gryban, G. P. History of foundation and activity of the gymnastic society «Sokil» Volyn /G. P. Gryban // Scientific journal of M.P. Dragomanov-NPU. – Series No. 15. – Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports: Coll. of scientific papers / Edition of G. M. Arziutov. – K. : P. Dragomanov-NPU, 2015. – Vol. 3K2(57) 15. – P. 92–95.

Kukharskiy, O. S. Istoriya himnastychnoho tovarystva «Sokil» na Vjlyni: monograph / O. S. Kukharskiy, G. P. Gryban. – Zhyto myr : Ruta, 2015. – 128 p.

Kukharskiy, O. S. Sports societies and organizations of Zhytomyr region 1893–1922.: monograph / O. S. Kukharskiy, G. P. Gryban. – Zhytomyr : Ruta, 2015. –184 p.

State Archive of Zhytomyr Region

P 1487, op. 1 dod., spr. 1018. – P. 26

P 1487, op. 1 dod., spr. 1025.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1029.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1030.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1031. – P. 24, 49–50, 83–84, 184.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1032.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1042. – P. 125.

P 1487, op. 1 dod., spr. 1063. – P. 6, 30, 31, 152, 171, 182.

P 1673, op. 1, spr. 323. – P. 64.

P. S. Автор висловлює щирю вдячність досліднику історії спорту на Житомирщині О.С. Кухарському за цінні поради та представлені архівні матеріали.

